

Галина Авчіннікова

кандидат педагогічних наук,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС В НІМЕЦЬКИХ ШКОЛАХ

Сучасний етап розбудови України позначений виразними євроінтеграційними тенденціями. Особлива увага приділяється впровадженню європейських стандартів розвитку освіти та підготовці спеціалістів нової генерації – мобільних, компетентних, здатних орієнтуватися в умовах постіндустріального інформаційного суспільства.

У наукових працях, присвячених новітнім тенденціям суспільного розвитку (К. Молленхауер, Л. Ситниченко, Ю. Хабермас), наголошується на ролі комунікативних зв'язків і взаємодій як визначальних чинників позитивних змін в освітній галузі. Стрімке зростання обсягів і джерел інформації спричиняє визнання комунікації головним засобом досягнення суспільного порозуміння в процесі соціальних взаємодій. Одним з головних суб'єктів цих взаємодій постає сучасний європейський учитель, покликаний реалізовувати ідеї партнерства, діалогу культур, педагогіки миру в процесі навчання, виховання і соціалізації учнів. У зв'язку з цим значно зростає потреба в цілеспрямованій підготовці вчителя до педагогічного дискурсу з вихованцями [1; с. 7].

Для України, як країни – учасниці Болонського процесу, важливість теоретичних здобутків і практичного досвіду німецьких педагогів зумовлена декількома причинами, а саме: 1) перебування Німеччини на одному з провідних місць у європейському геополітичному просторі як економічного лідеру; 2) визнання якості професійної підготовки німецьких вчителів у всьому світі; 3) значні доробки німецьких колег (Д. Бааке, М. Бауера, Р. Беркмана, К. Вентцель, В.Клафки, К. Міхель, В. Мюлера, К. Польман, Е. Фінке, Р. Херцога, В. Хельдмана, К. Шаллер, К.Шеффер) з філософії освіти, основою

якої є педагогічне спілкування як спосіб організації педагогічного процесу і водночас засіб досягнення його головних цілей [1; с. 9].

Педагогічне спілкування як різновид дискурсу є інтегральною складовою системи підготовки педагогічних кадрів у Німеччині з притаманними для неї поступальною динамікою, змістовим наповненням, засобами, формами й методами реалізації. В основі реалізації комунікативного напрямку університетської підготовки вчителів лежить синтез ідей гуманістичної, соціалізаційної, особистісно орієнтованої, діяльнісної, компетентнісної педагогічних парадигм.

Головними структурними компонентами підготовки майбутніх німецьких вчителів до педагогічного спілкування виступають знаннево-інформаційний, комунікативно-діяльнісний (технологічний) і самоосвітній, враховуються дидактичні (реалізація навчальних курсів з соціальної педагогіки, комунікативної дидактики, соціальної психології, конфліктології, риторики, медіа-педагогіки, професійної етики), методичні (міждисциплінарний підхід у реалізації змісту навчальної програми, предметно-рейтингова форма контролю якості знань, збалансування теоретичної підготовки з педагогічними практиками) й технологічні (медіа - ІК-технології, інтерактивне навчання, комунікативні тренінги) особливості підготовки студентів німецьких університетів до спілкування як професійної діяльності.

Під час теоретичної й практичної підготовки вчителів у німецьких університетах враховуються європеїзація, стандартизація, полівалентність, модульно-блочна побудова навчального процесу, полікультурність, зорієнтованість на певний тип школи як майбутнього місця працевлаштування випускника ВНЗ.

Найбільша увага в сучасних німецьких університетах надається вивченню рідної мови (німецької) і математики, а також формуванню в студентів мовної культури, засвоєнню норм літературної мови, виразного і лаконічного мовлення. «Комунікація» як навчальна дисципліна, що містить теоретичні знання про спілкування, нерідко становить окремий розділ у німецьких

підручниках з педагогіки, рекомендованих для підготовки шкільних вчителів. Водночас вона часто поєднується з такими навчальними курсами, як «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Культура мовленнєвої діяльності», «Риторика», «Проектне навчання», «Комунікативна дидактика», «Конфліктологія» [3; с. 77–78].

В умовах творчих майстерень майбутні німецькі педагоги опановують елементи техніки і режисури як основи педагогічної майстерності, досліджують художньо-образні засоби створення ситуації діалогу. Реалізується принцип набуття знань в дії, вироблення зразків професійного поведінкового шаблону. У педагогічних лабораторіях і дидактичних майстернях майбутні вчителі опановують різні форми і методи педагогічної дії: дискурс, інтеракцію, розв'язання конфліктних ситуацій на основі елементів критики, невербальні форми педагогічного впливу – пози, контроль соціальної дистанції, вираз обличчя, контакт очей, тональність голосу, гучність і широта мовлення, добір теми бесіди, соціальні сигнали тощо.

З посиленням значення комунікативної складової педагогічної освіти в Німеччині пов'язане зростання і популярності такої професії як медіа-педагог, яку можна здобути одночасно з іншими спеціальностями (театральний педагог, вчитель музики), вступивши до університету на факультет комунікативних технологій. До того ж формування медіа-компетенції розглядається як необхідна складова фахової підготовки сучасного вчителя будь-якої спеціалізації [4; с. 337].

У сучасній німецькій фаховій літературі гуманістичний учитель характеризується як професіонал, який навчився ефективно використовувати власні знання і досвід з метою досягнення педагогічних цілей на благо кожного вихованця і суспільства загалом. Йдеться передусім про творче самовизначення вчителя у напрямі гуманістичної комунікативної педагогіки, усвідомлення складності перенесення набутих знань у шкільне середовище: з тренувального семінару – в шкільний клас, від тренінгів зі студентами – до роботи з учнями,

від одного предмета – до іншого, від нетривалого ефекту до тривалого, від теоретичних знань – до вербальних і невербальних форм діяльності [1; с. 7].

Важливою передумовою визнання фахової майстерності німецьких учителів є їхня спроможність налагоджувати педагогічно доцільне спілкування, підтримувати доброзичливу, неконфліктну атмосферу в класі, дбати про життєву успішність і конструктивну соціалізацію кожної дитини.

Цілі і завдання підготовки майбутніх німецьких учителів до педагогічного спілкування потребують адекватних методик. Тому останнім часом в німецьких університетах набули поширення інтерактивні, проектні методи навчання, проблемні, відкриті семінари, портфоліо, а також такі форми роботи зі студентами, як рольові ігри, дискусії, імітації типових педагогічних ситуацій, прес-конференції, круглі столи, дискусії, інтерв'ювання, експериментальні уроки [8, с. 23].

З-поміж загальноєвропейських тенденцій розвитку педагогічної освіти, що суттєво впливають на підготовку педагогічних кадрів у Німеччині, виокремлюємо такі, як: гуманізація, демократизація, європеїзація, диверсифікація педагогічних парадигм, інформатизація, посилення комунікативної складової в педагогічній теорії й практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук : Теорія і практика підготовки вчителя до педагогічного спілкування у вищих навчальних закладах Німеччини / Чулкова Л.О., Київ – 2010. – 20 с.

2. Чулкова Л. О. Підготовка студентів у педагогічних університетах ФРН до спілкування / Л. О. Чулкова // Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету (педагогічні науки). – Бердянськ, 2002. – № 3: Сучасні технології викладання іноземних мов у професійній підготовці фахівців: матеріали наук.-практ. конф. – С. 78-84.

3. Чулкова Л. О. До проблеми соціалізації учнів в школах Німеччини / Людмила Чулкова. // Рідна школа. – 2007. – № 5. – С.77-78.

4. Чулкова Л. О. Комунікативний аспект філософії в Німеччині / Чулкова Л. О. / Сумський державний університет. – Суми; Бердянськ, 2004. – С. 221–223.

5. Oskar Anweiler u. a.: *Bildungspolitik in Deutschland 1945–1990*, Ein historisch-vergleichender Quellenband, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn 1992
6. Rolf Arnold & Henning Pätzold: *Schulpädagogik kompakt*. Cornelsen, Berlin 2002
7. Michael Behr: *Nachhilfeunterricht: Erhebung in einer Grauzone pädagogischer Alltagsrealität*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1990.
8. Kai S. Cortina, Jürgen Baumert, Achim Leschinsky, Karl Ulrich Mayer: *Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland. Strukturen und Entwicklungen im Überblick*. Rowohlt Taschenbücher, November 2003.
9. Rainer Geißler: *Die Sozialstruktur Deutschlands. Die gesellschaftliche Entwicklung vor und nach der Vereinigung*, 3. Aufl. Wiesbaden 2002, S. 333–364.